

ଶ୍ରୀମାତୁଳି ଦାଶ

କବି ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ କୃତ

ଚିତାଞ୍ଜ

—ସଂସ୍କାରକ—

ଶ୍ରୀ ମାଗୁଣି ଦାଶ

କବି ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ କୃତ
ଚି ଟା ଉ
(ତାଳପତ୍ର ପୋଥିରୁ ସଂଗୃହୀତ)

-ସଂଗ୍ରାହକ ଓ ପ୍ରକାଶକ-

ଶ୍ରୀ ମାଗୁଣି ଦାଶ

ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ସାମ୍ବାଦକ, ଗବେଷକ
ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ, ଜିଲ୍ଲା ଲୋକ ସମ୍ପର୍କ ଅଧିକାରୀ
ପୋ : ଭଞ୍ଜନଗର (ଗଞ୍ଜାମ) ୭୬୧୧୨୭

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ--୧୯୯୩

-ମୁଦ୍ରାକର-

ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ବାଘୁଡ଼ିଆ

କଳିଙ୍ଗ ପ୍ରେସ, ବ୍ରହ୍ମପୁର-୧

ମୂଲ୍ୟ—ଟ. ୧୦-୦୦

ସୂଚୀ ପତ୍ର

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଚିଟାଉ.....	୧
ସୀତାଙ୍କ ଚିଟାଉ	୫
ଚିଟାଉ ଗୁଣ.....	୧୨
ଚିଟାଉ ଚଉତିଶା.....	୨୧

ଲେଖକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ରଚିତ, ସଂଗୃହୀତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ ବହି

ଗୋପବନ୍ଧୁ ସ୍ମୃତି (କବିତା)

ପ୍ରେମର ପରିଣାମ (ଉପନ୍ୟାସ)

କଥାରେ ଶ୍ରୀବନା (ଜେଲ ଭିତରେ ଲେଖା)

ଭଞ୍ଜ ବଂଶାନୁଚିତ (ତାଳପତ୍ର ପୋଥିରୁ ସଂଗୃହୀତ) ୨ୟ ସଂସ୍କରଣ
ଭଞ୍ଜ ବଂଶାବଳୀ ,,

ଭଞ୍ଜ ବଂଶ ଓ ଦୁମସର ବିଦ୍ରୋହ ,,

ରସିକାନୁଗନ୍ଧା (ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ) ,,

ଖେଳ ପୋଇ ,,

ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଭଜନ ଓ ସଂଗୀତ ,,

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଶ୍ରୀଜୀ (ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜ) ,,

ଶ୍ରୀରାମନାଥ ଜଣାଣ (ଭକ୍ତିଚରଣ ଦାସ) ,,

କିମ୍ବଦନ୍ତୀରେ ଭଞ୍ଜ

କବିସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ

ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟ ପରିକ୍ରମା

ପୁଲକାଶୀର କନ୍ଦ ସଂସ୍କୃତି

ଗଞ୍ଜାମ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଜୀବନୀ ସ୍ମରଣିକା

ଶ୍ରୀ ମା ବୁଢ଼ାକେନ୍ଦ୍ର

-ପରିବେଷକ-

କବିସମ୍ରାଟ ବୃନ୍ଦାବନ

ଭଞ୍ଜନଗର (ଗଞ୍ଜାମ)

ଏବଂ

କଟକ, ବ୍ରହ୍ମପୁରର ବଡ଼ ବଡ଼ ବହିଦୋକାନ ।

କହି ସମ୍ପର୍କରେ ପୁରସଦ

ସୁମୁସର ତଥା ଗଞ୍ଜାମର ରା' ଗହଳରେ ବହୁତ ତାଳପତ୍ର
ଛୋଟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଆଜି କାଲିର ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନଙ୍କ
ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ପଢ଼ିବା ଅଭ୍ୟାସ ନଥିବାରୁ ସେଥିରେ କ'ଣ ଅଛି
ଚାହା ଜାଣିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ହୋଇଥାଏ ।
କବିସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ତଥା ପ୍ରାଚୀନ କବିମାନଙ୍କ ସମୟରେ
କାଗଜର ପ୍ରଚଳନ ହୋଇ ନଥିବାରୁ ସେମାନେ ତାଳପତ୍ରରେ
ସମସ୍ତ ଲେଖା ଲେଖି କରୁଥିଲେ ।

କବିସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗ, ଚଉତିଶା,
ବୈପଦ୍ୟ, ପୋଇ, ବୋଲି, ଚିଟାଉ, ଡଗ ଡମାଳି ଇତ୍ୟାଦି ରଚନା
କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

ଚିଟାଉ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ରଚନା ।
ଏହା ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ୍ୟ ପରମ୍ପରା
ପ୍ରଭାବରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ଅନୁମିତ ।

ଚିଟାଉ ଏକ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ । ସଂସ୍କୃତ ଚିଟ୍ ଧାତୁରୁ
ଏହା ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା ଶୁଦ୍ଧ ସମ୍ଭବ ମନେହୁଏ । ଏହାର ଅର୍ଥ
ଚିଠି ବା ପତ୍ର ।

ଚିଟାଉ ମାଧ୍ୟମରେ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଥାଏ ।
ଏହା ବିରହ ପ୍ରାଣରେ ଆଶା ଓ ଅଶ୍ୱାସନାର ସଂଘର୍ଷ କରାଥାଏ ।
ବିକେନ୍ଦ୍ର ପରେ ମିଳନ ଯେଉଁ ମନରେ ଅଶେଷ ସୁଖ, ଓ ଆନନ୍ଦ
ଜାତ କରିଥାଏ, ପ୍ରିୟ ବା ପ୍ରିୟା ହସ୍ତରୁ ଚିଟାଉଟିଏ ପାଇବା
ସେହିପରି ପ୍ରାଣରେ ଅଶେଷ ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ ଆକାଂକ୍ଷା ଜାତ
ହୋଇଥାଏ ।

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ରାଜାମାନଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପସ ଶ୍ରବଣେ ଚିଟାଉଁ ଜାରି ହେଉଥିଲା । ସେହିପରି ନାୟକ, ନାୟିକା ବା ରାଜକନ୍ୟା, ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମ ନିବେଦନର ମାଧ୍ୟମ ଭାବେ ଚିଟାଉଁ ପ୍ରେରଣ କରାଯାଉଥିବା କଥା ମଧ୍ୟ ଯୁଗୀୟ କାବ୍ୟ ପଠନରୁ ଜଣାଯାଏ ।

ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଢେରୋକ ଅଞ୍ଚଳରେ ମାଦମାସ ବସନ୍ତ ପକ୍ଷୀ ବା ଶ୍ରୀପକ୍ଷୀ ଦିନ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ବଦ୍ୟାଳୟର ଗୁମ ଗୁମୀମାନେ ଶ୍ରୀଫଳ ହସ୍ତରେ ଧରି ଗୁରୁ ବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ଘର ଘର ବୁଲି ମେଲଣି ମାଗିବା ସମୟରେ ସୀତାଙ୍କ ଚିଟାଉଁ ଓ କେଉଁଠି କେଉଁଠି ରାମଙ୍କ ଚିଟାଉଁ ଗାନ କରୁଥିବା ଦେଖାଯାଏ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଚିଟାଉଁ କେଉଁଠି ସେଥିରେ ବିବଦାନ ମତ୍ତ ଦେଖାଯାଏ । ତେବେ ପ୍ରଫେସର ଡଃ ସୁଦର୍ଶନ ଆର୍ଯ୍ୟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଚିଟାଉଁର ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭାବରେ ଅଭିହିତ କରିଅଛନ୍ତି । ଶତ ଯୁଗରେ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଘନବନ୍ଧୁ ହରିଚନ୍ଦନଙ୍କ ଭ୍ରମର ଦୁଇ ଚିଟାଉଁ, ପଦ୍ମନାଭ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନଙ୍କ କାନ୍ତ ନକଟକୁ ନରେଶ ସୁଭାଉ ପସ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଜେମାଙ୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଚିଟାଉଁ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ କବିଙ୍କ ଚିଟାଉଁ ଉଲ୍ଲେଖ ହେଉଅଛି । ଶତ ଯୁଗର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ କବି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଚିଟାଉଁ ରଚନା ଗୁଡ଼ିକ ଘର୍ବ ଦିନ ଧରି ଅପକାଶିତ ଓ ଅନାବିଷ୍କୃତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଘର୍ବ ଦିନ ଧରି ଗଞ୍ଜାମର ପୁର ପଲ୍ଲୀରେ ଭ୍ରମଣ କରି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ରଚନାବଳୀର ଚାଳପସ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସଂଗ୍ରହ ଅବକାଶରେ ଏହି ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ଚିଟାଉଁ ଗୁଡ଼ିକ ମୋର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଅଛି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏଥିରେ ଏକସ ସମାବେଶ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଚିଟାଉଁ ସଂକଳନ ଏଯାବତ୍ କରାଯାଇନଥିବା ପରିତାପର ବିଷୟ । ମଧ୍ୟ ଯୁଗୀୟ ସାହିତ୍ୟର

ଗବେଷକମାନେ ଏ ଦିଗରେ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଚଟାଉର ଶୈଳୀ, ଗ୍ରନ୍ଥ, କଥାବସ୍ତୁ, ବର୍ଣ୍ଣନା ଗତିରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଳାଗତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନିହିତ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏହି ଅନାବିଷ୍କୃତ ସାରସ୍ୱତ କଳାକୁ ସାହିତ୍ୟିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦିଆଯିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏହା ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରଥମ ଚଟାଉ ସଂକଳନ ! ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଚଟାଉ ଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସଂଯୋଜିତ କରିଛି । ଯୋଗତ୍ ଆବିଷ୍କୃତ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଚଟାଉକୁ ଏଥିରେ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଏହି ଚଟାଉ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ବହୁ ଚଟାଉ ତାଙ୍କର କାବ୍ୟ ମାନଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଗୁଡ଼ିକ କାବ୍ୟର ଅଂଶ ବିଶେଷ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଏଥିରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ନାହିଁ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଚଟାଉ, ସୀତାଙ୍କ ଚଟାଉ, ଚଟାଉ ଗୁମ୍ଫା, ଚଟାଉ ଚଉତିଶା ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ଆକାଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଚଟାଉ ମାନ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ତେବେ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀରେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବା ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ।

ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଚଟାଉ ପୂର୍ଣ୍ଣିକାଟି ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂକଳନ ହେଲେ ବି ଭଞ୍ଜପ୍ରେମୀ ପାଠକ, ଗବେଷକ, ଆଲୋଚକ, ଅଧ୍ୟାପକ ମାନଙ୍କୁ ଭଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟର ସବିଶେଷ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅନୁଶୀଳନ ଦିଗରେ ଏହା ବିଶେଷ ସହାୟକ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରେ । ସଂକଳନଟି ପାଠକ ମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧାଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ମନେ କରିବ ।

ଜୟ ଭଞ୍ଜ କବି ।

ଭଞ୍ଜନଗର

ଶ୍ରୀ ମାଗୁଣି ଦାଶ

ତା ୧୫-୮-୯୩

ସଂଗ୍ରାହକ

ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଚିନ୍ତା

—*—

ମାଲବନ୍ତ ଗିରି ଶିଖେ ରଘୁନାଥ

ବସି ପ୍ରିୟା ସନକେଶୀ ଗୁଣ-ଗୁଣି । ୧

ଅତି ଯତ୍ନରେ ଲେଖନ୍ତି ପଞ୍ଚାବଳୀ

ଆରେ ମୋ ମନ ମୋହଲୁ ମନ୍ତ୍ର ଛଳି । ୨

ଆରେ ଗୁରୁ ଚମ୍ପା ଶମ୍ପା ହେମ ଗୋଷ୍ଠୀ,

ଆରେ ବଧୂ ବଧୂଲି ଅଛୁଣା ଧର । ୩

ଆରେ ଦର୍ପଣ ଜଳଦ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ

ଆରେ କରି ପରି କୁମ୍ଭ ପୀନ ପ୍ରମା । ୪

ଆରେ ଲବଣ୍ୟ ନଧି କୁଟିଳ କେଶୀ

ଆରେ ଦର ସୁଧାକର ମନ୍ଦହାସୀ । ୫

ଆରେ କୁଳ ହିରା ସାର ମୋହିଦନ୍ତୀ

ଆରେ ହାର କଣ୍ଠି ତୁ ମୋ ରମା କଣ୍ଠି । ୬

ଆରେ ଚମ୍ପା କଳିକା ଅଙ୍ଗୁଳି ଜଣା

ଆରେ ଯହିଁ ଥିଲେ ମୁଁ ତୋହର କଣା । ୭

ଆରେ ସନଜ ସନା ମୋ ହୃଦ ମାଳ

ଆରେ ଜାତି ପାଖୁଡ଼ା ତୋ ଲେଖାବଳି । ୮

ଆରେ ଦୟାକୁ ବାରିଧି ବଇଦେଶୀ,

ଆରେ ମନ ମୋହୁ ମୋର ଭାବ ଦେଇ । ୯

ଆରେ ମନ ମୋହୁ ମୋର ଭାବ ଦେଇ,

ତୋତେ ଲଭି ଲଭିଥିଲି ରୁଦମୁହିଁ । ୧୦

ଆରେ ଶୀବନେ ଦେଲୁ ଘୋର ସୁଖ,

ବଢ଼ି ବଢ଼ିଲୁ କପାରେ ଏତେ ଦୁଃଖ । ୧୧

ଭୁଗ୍ନ ତୋ ଶୁମୁରୁ ମୋତେ ଛଡ଼ାଇଲ,

ମାର ଶରେ ମୋର ତନୁ ସଢ଼ାଇଲ । ୧୬

ଶିନ ଶିନ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟେ ହେଲି ଆସି,

ନର ନରବଧୁ ନେତୁ ପଡ଼େ ଶସି । ୧୭

ମାନ, ମାନବତା ଦିନେ କରିନାହିଁ,

ଆନ ଆନକୁ ତୋ ସମ ସମ କେନ୍ଦ୍ର । ୧୮

ସବୁ ସବୁ ନୁହଇ ଏମାର ଶର,

ଦର ଦରସନ ଦିନୁ ହେଲି ଦୂର । ୧୯

କର ରକ ଦଣ୍ଡି ତୋତେ ଧଇଲେହିଁ,

କର କର ହସୁ ଶବେ ବଶି ହୋଇ । ୨୦

ଧନ ଧନ ତୋହୁ ବିନୁ ନାହିଁ ମୋର,

କାଳ କାଳ ବିଚ୍ଛେଦରୁ ହେଲି ଦୂର । ୨୧

ବର ବରନା ତୋତେ ଧଇଲେ କୋଳେ,

ତର ତର ହେଉଥାଉ ତେଜେବେଳେ । ୨୨

ଜର ଜର ହେଉଥାଉ ମନ୍ଦିରରେ,

ହାସ ହସ କି ଦେଖାଉ ବଦନରେ । ୨୩

ଧନ ଧନ ତୋହୁ ବିନୁ ନାହିଁ ମୋର,

କାଳ କାଳ ବିଚ୍ଛେଦରୁ ହେଲି ଦୂର । ୨୪

ଥର ଥର ହେଉ ଦନ ଗରଜିଲେ,

ଥର ଥର ବୋଲୁ ସମ୍ପା ଚହଟିଲେ । ୨୫

ମକ ମକ ନାଦ ସେ ସେ ଶୁଣି କରି,

ଜକ ଜକ ହୋଇ ରହୁ ଦୂର ସରି । ୨୬

ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହେଉ ଅଙ୍ଗ ଅଳସରେ,

କାଣି ଶ୍ଵାସୁଥାଉ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ । ୨୭

ହାସ ହାସ କି ଦେଖାଉ ବଦନରେ,

କରୁ କରୁଣା ମୋ ଠାରେ ଥରେ ଥରେ । ୨୮

ନୂଆ ନିଶାରେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ମାଡ଼ିଥାଇ,
 ସୀତ ସୀତ କରି ସଖୀ ନ ଜାଣଇ । ୨୫
 ଏବେ ଏ ବେଦନା ସହି ଗଲି ଶ୍ରୀ,
 ଦିବା ଦିବସ ଆଉ ହୋଇଲୁ ନିଶି । ୨୬
 କପାଳ କ ପାପରୁ ସଙ୍ଗେ ଛଡ଼ାଇଲୁ,
 ଦାନ ବାଳି ସକାମ ମୁଖରେ ହେଲୁ । ୨୭
 ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗନା ତୋ ବିନେ ନ ଧରଇ,
 ସତ ସତର ବୟସୀ ଲେଖିଲୁ । ୨୮
 ଛକି ଛକି କହୁଥାଉ ମୋର ଆଗେ,
 ବକି ବକି ଯାଉଥାଉ ଆଗେ ଆଗେ । ୨୯
 ଗଲି ଗଲି ଯାଉଥାଉ ଲଜା ତଳେ,
 ମଲି ମଲି ବୋଲୁଥାଉ ତେତେବେଳେ । ୩୦
 ଛନ ଛନ ହେଉ ବନ ଯିବା ଦେଖି,
 ଘନ ଘନ କୁରୁ ବଦନ ଯ ଆଖି । ୩୧
 ଡରି ଡରି ବୋଲୁଥାଉ ରହ ରହ,
 ଧରି ଧରି ନିଅ ଆଗେ ନୁହ ନୁହ । ୩୨
 ଏବେ ସେ ବେଳ କଥା ସୁମରୁ ଅଛି,
 ଜିବ ଯିବ ବୋଲି ଚିତ୍ତେ ଦିଶୁଛି । ୩୩
 ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିଲି ମୁଁ ବିନା ଶୋଚନାରେ,
 ବନବାସ କଲି ପିତା ବଚନରେ । ୩୪
 ପଞ୍ଚବଟୀ ବନସ୍ତରେ ବାସ କଲି,
 ମୟାମୃଗ ମାରି ତୋତେ ହରାଇଲି । ୩୫
 ଲଙ୍କା ରାବଣ ହରି ନେବାରୁ ତୋତେ,
 ପକ୍ଷୀ ଜଟା ସନ୍ଦେଶ କହିଲୁ ମୋତେ । ୩୬
 ଏଣୁ ଭରଷା କରିଛି ମଦାଳସା,
 ଭେଟ ହେଲେ ଲେଉଟିବ ଭଲ ଦଶା । ୩୭

କିଛି ମନରେ ଶୋଚନା ନ କରିବୁ,
 ମୋହ ଯିବା କଥା ଚିତ୍ତେ ଧରିଥିବୁ । ୩୮
 ସିନ୍ଧୁ ତର ସବୁଣକୁ ବିନାଶିବି,
 ତୋତେ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରକୁ ଦେନିଯିବି । ୩୯
 ଅଭିଷେକ ହୋଇ ଦୁଃଖ ଜଣାଇବି,
 ଧନଈତନ ବସନ ଗଣାଇବି । ୪୦
 ଏତେ ଲେଖି ଲେଖି ମୁଦି ଏକ କଲେ,
 ଧର ବୋଲି ହନୁମନ୍ତ କରେ ଦେଲେ । ୪୧
 ଲେଖି ଦେନି ହନୁମନ୍ତ ବେଗେ ଗଲା,
 ସିନ୍ଧୁ ଡେଇଁ ଅଶୋକ ବନରେ ହେଲା । ୪୨
 ରାମ ରାଣୀ ପାଦେ କଲା ଦରଶନ,
 ଲେଖି ଦେଇ ମୁଖ କଲା ପରସନ । ୪୩
 ଦେଖା ଲେଖି ଫେଡ଼ି ପଡ଼ି ହେଲେ ତୋଷ,
 ଏହିଠାରୁ ଏ ଚଟାଉ ହେଲା ଶେଷ । ୪୪
 ରଘୁନାଥ ବେନି ପାଦ ଅରବିନ୍ଦ,
 ଚିନ୍ତା କରେ ଭଞ୍ଜି ଗର ଉପଇନ୍ଦ୍ର । ୪୫

...*...

ସୀତାଙ୍କ ଚିନ୍ତା

—*—

ଲଙ୍କ ଭୁବନ ଅଶୋକ ବନସ୍ତରେ,
ଦିବ୍ୟ ମଣିମୟ ହେମ ମଣ୍ଡପରେ । ୧
ତଥା ଉପରେ ବସିଣ ବଇ ଦେହୀ,
ପ୍ରିୟ ପଙ୍କଜ ପଦ୍ମରେ ଚିତ୍ତଦେଇ । ୨
ଅତି ଅନ୍ତ ସ୍ନେହ ଭରେ ରାମ ରାଣୀ,
କାନ୍ତ ଗୁମୁକୁ ଲେଖନ୍ତି ମଞ୍ଜୁବାଣୀ । ୩
ଆହେ ଅଶ୍ରୁ ମଣ୍ଡଳ ଘାନନାଥ,
ଆହେ ପରମ୍ ବ୍ରହ୍ମ କୋଦଣ୍ଡ ହସ୍ତ । ୪
ଆହେ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ ବୀଣ କୋକନଦ ଇନ୍ଦ୍ର,
ଆହେ ପ୍ରାଣ ବଲ୍ଲଭ କରୁଣା ସିନ୍ଧୁ । ୫
ଆହେ କ୍ଷତ୍ରିକ ଲ ଶିରୋମଣି ନାଥା,
ଆହେ ଦୁଷ୍ଟଦର୍ପ ନିବାରଣେ ସାଥୀ । ୬
ଆହେ ଶରଣ ପଞ୍ଜର ରଘୁମଣି,
ଆହେ ଭକ୍ତ ଅରବିନ୍ଦ ଘାନମଣି । ୭
ଆହେ ଆରତ ଜନ ଗୁଡ଼କ ଘନ,
ଆହେ ମହିମା ମେରୁ ଭକତ ଧନ । ୮
ଆହେ ଘନ ଜନ ବାଞ୍ଛା କଳ୍ପଦୂମ,
ଆହେ ଦୁଷ୍ଟଦଳନେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ । ୯
ଆହେ ଅକାରଣ ଜନ ଉଦ୍ଧାରଣ,
ଆହେ ମହି ଭବ ଭାର ନିବାରଣ । ୧୦
ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସଖା ମୋ ପ୍ରାଣ ପତି,
ଆହେ କୋଟି ଜନପତି ଲବଣ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି । ୧୧

ଆହେ ନରେନ୍ଦ୍ର କୁଳ ଶଶାଙ୍କ ସନ୍ତ,
 ଆହେ ସଦା କ୍ଷମାଶୀଳ ମହାବାହୁ । ୧୬
 ଆହେ ଆରତ ଭଞ୍ଜନ ଦାଶରଥୀ,
 ଆହେ ମୋ ନିର୍ଦ୍ଦିନ ଜୀବନର ସାକ୍ଷୀ । ୧୭
 ଆହେ କମଳ ପ୍ରସାସ ବନବାସୀ,
 ମୁଁ ତ ସଦା ତୁମ୍ଭ ଚରଣରେ ଦାସୀ । ୧୮
 ପିତା ମୋର ସ୍ବପ୍ନର କଳ କାଳେ,
 ଶିବ କୋଦଣ୍ଡ ଶ୍ରାବ୍ଧି ଅବହେଳେ । ୧୯
 ବିଭାହେଲ ମୋତେ ଥିଲେ ଲକ୍ଷେ ରାଜା,
 ସବେ ଗଲେ ଅପସରି ପାଇ ଲକ୍ଷ୍ୟା । ୨୦
 ବିଭା ବଢ଼ାଇ ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ ବେଳେ,
 ବାଟେ ପଶୁଁ ଶମେ ଜଣିଲ ଅବହେଳେ । ୨୧
 ଦେଖିନାହିଁ ଶୁଣିଅଛି ବେନି ଜଣେ,
 ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଯଜ୍ଞ ରକ୍ଷାକଲ ବନେ । ୨୨
 ଯଜ୍ଞ ରଖି ତାଡ଼କୀକ ବିନାଶିଲ,
 ବାଣ ମାରିଣ ଦୈତ୍ୟକୁ ଉଡ଼ାଇଲ । ୨୩
 କଇକେଇ ଠାରେ ଶେଷ ନ ବଢ଼ିଲ,
 ପିତୃ ସଙ୍ଗେ ରଖି ବନବାସୀ ହେଲ । ୨୪
 ହେଲେ ଗୁଡ଼ିଲ ରାଜ୍ୟ ସମ୍ପଦ ମାନ,
 ସଙ୍ଗେ ଆଣିଲ ମୋତେ, ସୁମିତ୍ରା ନାନ । ୨୫
 ପଞ୍ଚବଟି ବନସ୍ତରେ କଲ ବାସ,
 ସୁପର୍ଯ୍ୟାସ ନାଆ କର୍ଣ୍ଣ ଚଲ ନାଶ । ୨୬
 ତା'ର ସହୋଦର ଯେ ଖର ଦୁଷଣ,
 କୋପେ ବାଣ ପେଶି ଦେଖିଲ ତା' ପ୍ରାଣ । ୨୭
 ତହିଁ ନିବାସ କରନ୍ତେ ଦିନା କେତେ,
 ମନ୍ଦ କରମ ଦଇବ ଅଶାୟତେ । ୨୮

ଯହଁ ଦେଖିଲି କନକ କୁରଙ୍ଗିକୁ

ମନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧିରେ ଶରଧା କଲି ତାକୁ । ୨୫

ମୋର ସେନ୍ଦ୍ର ରଖି ତାକୁ ମାରି ଗଲି

ମାୟାମୃଗ ବୋଲି ତାକୁ ନ ଜାଣିଲି । ୨୬

ଯହଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଣ ଗଲି ମୋତେ,

ତହଁ ବଚନ ଶୁଭିଲ ଅଦଭୂତ । ୨୭

‘ଭିକ୍ଷୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ’ ବୋଲି ଶୁଭିଲେ କାଣୀ,

ଗଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଧନୁ ନାସତ ଯେନି । ୨୮

ଏକା ଦେଖିଣ ସବଣ କଉଣପ,

ପାଶେ ମିଳିଲ ହୋଇଣ ଯତି ରୂପ । ୨୯

ଭିକ୍ଷା ମାଗନ୍ତେ ଫଳ ଦିଅନ୍ତେ ମୁହଁ,

କର ଧରି ରଥେ ବସାଇଲ ନେଇ । ୩୦

ନିଜ ରୂପ କଲ ଯହଁ ପରକାଶ,

ରଥ ବାନ୍ଧିଣ ନେଲ ଗଗନ ଦେଶ । ୩୧

ପକ୍ଷୀ ଜଟା ଓଗାଳଣ କଲ ମନା,

ପକ୍ଷାଦାତେ ତାର ରଥ କଲ ଚୁନା । ୩୨

ଅତି କୋପରରେ ବଶିବାର ସୁତ,

ଶତ୍ରୁଗାଦାତେ ଡେଣା ତାର କଲ ହୁତ । ୩୩

ତହଁ ରଥ ବାନ୍ଧି ନେଲ ଗଗନରେ

ପରବେଶ ହେଲ ଲଙ୍କ ଭୁବନରେ । ୩୪

ମଧୁବନ ଅଶୋକ ବନରେ ମୋତେ,

ବନ୍ଦୀକରି ଦୁଃଖ ଦେଉଅଛି ଯେତେ । ୩୫

ତାହା କି ଲେଖିବି ଆହେ ପ୍ରାଣପତି,

ପାଶେ ବହସେ ଅସୁର ଜଗିଛନ୍ତି । ୩୬

ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ରହି ଦୁଃଖ ସହୁଅଛି,

ମାର ନିରବଧ ନେହୁ ବହୁଅଛି । ୩୭

କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଶଶୀପ୍ରାୟେ ଦିନୁ ଦିନୁ

ତୁମ୍ଭ ବହୁନେ ସର୍ତ୍ତ ଗଲଣି ତନୁ । ୩୮

ତୁମ୍ଭ ବହୁନେ ଆଦେ କୋଦଣ୍ଡ ଧର

ଆହା ବୋଲିବାକୁ ସାହା ନାହିଁ ମୋର । ୩୯

କାହା ଆଗେ ମୁଁ କହିବି ଏ ବେଦନା,

ନିରନ୍ତରେ ହେଉଅଛି ଦୁଃଖ ମନା । ୪୦

ନିଦ୍ରା ନାହିଁ ବେନି ଲେଟନରେ ଦଣ୍ଡେ,

ତୁମ୍ଭ ଭେଟକୁ ପାଶ ରଖିଛି ପିଣ୍ଡେ । ୪୧

ଅତି ନିରେଖ ହୋଇଲି ଗୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁ,

ତୁମ୍ଭପରି ପ୍ରଭୁ ମୋର ଆଉ ଆଉ । ୪୨

ତୁମ୍ଭ ପାଖରେ ଆଇଣ ମନ ଫମାର

ଡର ଲଭୁଥାଇ ଦେଖି ବନ ଘୋର । ୪୩

ଏବେ ଅସୁର ବନ୍ଦୀ କଲିଲା ମୋତେ,

ଏହା ଦେହ ସହିଲା ମୋ ଅଶାୟତେ । ୪୪

କେଉଁ ଉପାୟ କରିବି ଜୀବେଶ୍ୱର,

ଏହା କରମେ ବଢ଼ିଲା ବେଦବର । ୪୫

ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗତରୁ ମୋତେ ଛଡ଼ାଇଲା,

ଶୋକ ଜଳଧରେ ଏବେ ବୁଡ଼ାଇଲା । ୪୬

ଦଣ୍ଡେ ନ ପ୍ରଡ଼ିଇ ପ୍ରଭୁ ତୁମ୍ଭ ପାଶ,

ତେଣୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଅଇଲି ବନବାସ । ୪୭

ଏବେ ଦଇବ ବଢ଼ିଲା ଏତେ ଦୁଃଖ,

ସ୍ୱର୍ଗ ହେଲା ଦେଖିବାକୁ ତୁମ୍ଭ ମୁଖ । ୪୮

ପୋଡ଼ା ଜୀବନ ମୋହର ଯାଉନାହିଁ,

ଧରି ରହିଅଛି କେଉଁ ସୁଖ ପାଇଁ । ୪୯

କେଉଁ ଜନ୍ମରେ କି ପାପ ଅରଜିଲି,

ତେଣୁ ଏ ଜନ୍ମରେ ଏହା ଶ୍ରେଷ୍ଠକଲି । ୫୦

ନିତି ରାବଣ ଆସଇ ମୋର ପାଶ,
 ବାଣୀ କହଇ ହୋଇଣ ମହା ସେଷ । ୫୧
 ଯେବେ ମାସକେ ଆସିବ ରଘୁରାଣ,
 ସତ୍ୟ ତେବେ ରହିବ ମୋର ପ୍ରାଣ । ୫୨
 କଷ୍ଟ ବଳିଗଲା ଦିନ ରାମରାଣୀ,
 ଖଡ୍ଗ ଗ ଘେନି ନିଶ୍ଚେ ପକାଇବ ହାଣି । ୫୩
 ଏହି ମନ୍ତ୍ର କହେ ନିତି ମୋର ଆଗ,
 ବେଗେ ବାହୁଡ଼ଇ ହସ୍ତେ ଘେନି ଖଡ୍ଗ । ୫୪
 ତାହା ଦେଖି ଚିତ୍ତ ହୁଏ ଜ୍ଞାନ ଜ୍ଞାନ,
 ଭୟେ ହୃଦୟ କମ୍ପଇ ଘନ ଘନ । ୫୫
 ବଞ୍ଚି ଏକାନ୍ତେ ବିରୁଥୁଥାଇ ମୁହିଁ,
 ପ୍ରାଣନାଥ ଏଥକୁ ଆସିବେ କାହିଁ । ୫୬
 ଏ ଯେ ସଦୃଶେ ଅଟଇ ଲଙ୍କାପୁରୀ,
 ଚଉପାଶେ ବେଢ଼ି ଅଛି ସିନ୍ଧୁ ବାଣୀ । ୫୭
 ଏବେ ପବନ ସୁତ ଲଢ଼ିଲା ଏହା,
 ଦେଲା ମୋତେ ପ୍ରଭୁ ଲେଖିଥିଲ ଯାହା । ୫୮
 ମୁଦ ପେଡ଼ିଣ ମୁଁ ଯେ ହେଜିଲି ମନେ,
 ତପ୍ତା ବନ୍ଧଇ ମୋ ଠାରେ ଏତେ ଦିନେ । ୫୯
 ଯେବେ ଏଠାକୁ ଆସିବ ତତ କାଳ,
 ସଙ୍ଗତରେ ଘେନି ରୁଷ କପି ବଳ । ୬୦
 ସିନ୍ଧୁ ଚରବ ମାରୁଡ଼ି ଭୁଜ ବଳେ,
 ଲଙ୍କା ସମ୍ପଦ ଧୂସିବ ଅବହେଳେ । ୬୧
 ବାଣ ପେଶି ରାବଣକୁ ବିନାଶିବ,
 ଶୋର ସଙ୍କଟରୁ ମୋତେ ଉଦ୍ଧରିବ । ୬୨
 କଷ୍ଟ ଥାଉ ନ ଆସିଲେ ରଘୁରାଣ,
 ଦୈତ୍ୟ ଘେନିବ ନିଶ୍ଚେ ମୋର ପ୍ରାଣ । ୬୩

ଏହୁ ନୟା ବିରୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧି କର,
 ଆଉ କି ଲେଖିବ ତୁମ୍ଭ ପରବର । ୭୪
 ଏ ଯେ ପଦନ କୁମାର ମହା ବଳୀ,
 ଶରମାନଙ୍କ ଦର୍ପ ପାରଇ ଦଳ । ୭୫
 ମୋର ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଣ କୋପ ଲଲ୍ଲ,
 ଲଙ୍କା ଧ୍ବଂସିବ ବୋଲଣ ବିରୁଦ୍ଧଲ । ୭୬
 ମଧୁବନ ଚୋଟା କୃଷ ଉପାଡ଼ିଲ୍,
 ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ କରୁଡ଼ିଲ । ୭୭
 ଗଜ, ଅଶ୍ବ ମାର ଭଗ୍ନ କଲ ରଥ,
 ଶୁଣି କୋପ କଲ ମନେ ଲଙ୍କନାଥ । ୭୮
 ରଣେ ପେଷିଲ ଅସ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ର କୁମାରକୁ,
 ଘୋର ସମରେ ନାଶିଲ ହନୁ ତାକୁ । ୭୯
 ପୁଣି ସଭାରେ ମିଳିଲ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ,
 ନାଗଫାଶରେ ବାନ୍ଧିଲ ହନୁମନ୍ତ । ୮୦
 ବାନ୍ଧି ନେଇଣ ସବଣ ଆଗେ ଦେଲ୍,
 ହନୁ ବୁଦ୍ଧି ବଳେ ତହୁଁ ଉଦ୍ଧରିଲ । ୮୧
 ନିଜ କପାଳୁ ଅନଳ ଜାତ କରି,
 ସତେ ଦହନ କଲ ସେ ଲଙ୍କ ପୁର । ୮୨
 ଭୟ ହେଲ ଯହୁଁ କ୍ଷଣକରେ ଲଙ୍କା,
 ଦଶଗ୍ରୀବ ମନରେ ବଢ଼ିଲ ଶଙ୍କା । ୮୩
 ଏହୁ ଥିଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ସିଦ୍ଧ କରି,
 ନୋହିଲେ କି ଲଢ଼ିଲ ଏ ସିଦ୍ଧ ବାସ । ୮୪
 ଆଉ ଅଧିକ ଲେଖିଲେ କିସ ହେବ,
 ହନୁ କହିଲେ ସବ ଜାଣିବା ହେବ । ୮୫
 ଏତେ ଲେଖି ଲେଖ ମୁଦ୍ଧ ରାମରାଣୀ,
 ହନୁମନ୍ତ କରେ ସମୟ ଲେ ଆଣି । ୮୬

ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ବାବୁ ଚଳ ହନୁମାନ,
 କାନ୍ତ ଆଗରେ କହିବ ସନ୍ଦେଶ ମାନ । ୭୭
 ଶୁଣି ସୀତା ପାଦେ ହନୁ ଓଳଗିଲା,
 ବିଶ୍ଵରୂପ ଧରି ଶୂନ୍ୟ ଚଳଗଲା । ୭୮
 ସିନ୍ଧୁ ତରଳ ଆପଣା ବୁଦ୍ଧି ବଳେ
 କଲ ଦରଶନ ରାମ ପାଦ ତଳେ । ୭୯
 ଲେଖ ସମର୍ପିଲା ରାମ କରେ ନେଇ,
 ଅତି ହରଷ ହୋଇଲେ ରଘୁସାଇ । ୮୦
 ଲେଖ ପଢ଼ି ସାର ରାମ ହେଲେ ତୋଷ,
 ନଲେ ହନୁକୁ ବହୁତ ପଞ୍ଜରୁଷ । ୮୧
 ଆହେ ପବନ କୁମାର ମହାଯତି,
 ମୋର ସଖା ତୁ ସବଦା ଆଅ ବଢ଼ି । ୮୨
 ସୀତା ରାମ ପାଦ ଚନ୍ଦ୍ରା କରି ଚିତ୍ତେ,
 ତୋଷେ କହେ ଉପଇନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଗୀତେ । ୮୩

...*...

ଚିନ୍ତାତ୍ମ ହାସ

(କୃଷ୍ଣଙ୍କର ବାଧାକ ନିକଟକୁ ପଥ)

ରାଗ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ

ମନମାନନ୍ଦ ଦୁର୍ଗା ଆଗେ କହି
ପଠି ଆନ୍ତ ଅତି ବିନୟ ହୋଇ ॥

ପାଣ ବନ୍ଧୁ ସେ ମୋ ଘନ ଶୋଷକୁ,
ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଚାଲେ କଲ ବେଷକୁ ॥

ପରାବିର ଲାକ୍ଷ୍ମୀ ।

ପରାଣ ଗଲେ ରୁଷିବ କାହାକୁ । ୧ ।

ମାପ କରମେ ମୋ ଥିଲ ଏହି ତା’
ମୋଡ଼ୁଛି ହୃଦ ଦେବ କି କହି ତା’
ମୀନ କଥନା ନାଶି ନାଶି ପାହା,
ପସେ ଦେଲି ଲେଟ ନ ଦେଲି ଆହା ॥

ପରାବିର ଲାକ୍ଷ୍ମୀ ।

ପରାଣ ଗଲେ ରୁଷିବ କାହାକୁ । ୨ ।

ପାଇ ଏବେ ଅନୁରାଗ ଅତନୁ
ପକାଇଲା ଶବ୍ଦେ ଚିତ୍ତ ମୋ ତନୁ ॥
ପିଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ି ଗଲ ପ୍ରାୟେ ଖବନ,
ପଡ଼ିଲି ମୋହେ ସେ କଲା ଗମନ । ୩ ।

ପରି ଦିନ ଗଲି ଯମୁନା ଘାଟ,
 ପଡ଼ିଲା ଦଇବେ ତା ମୋର ଭେଟ ॥
 ପଛ କଥାମାନ ଢେଙ୍କି ଆଉ,
 ପିଠିକରି ସେ ନ ଶୁଣିଲୁ ଆଉ । ୪ ।

ପାଇଥିଲି ତାକୁ କରି ବରତ,
 ପାଶେ ଖଟିଥିଲି ଅନୁବରତ ।
 ପରିଣତେ ବିମ୍ବାଧରା ବୁଝିକି,
 ପେଲିଦେଲୁ କାମ ନଦୀ ମଝିକି । ୫ ।

ପ୍ରଣୟ ମାନେ କାନ୍ତ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ,
 ପ୍ରିୟା ଶବ ପ୍ରତିଦିନ ଚିନ୍ତଇ ॥
 ପୁରତେ ଦୁଃଖୀକ ବହଇ ଶ୍ରୀ,
 ପ୍ରାଣ ପ୍ରଭୁ ସେ ମୋର ମୃଗ ଦୃଶା । ୬ ।

ପୁଷ୍ପକ ନନ୍ଦନା ପ୍ରାଣ ଶିଶୁଣୀ,
 ପଲକେ ଦିନେ ନିଦ୍ରା ତାପ ହରି ॥
 ପ୍ରବେଶ ତାର ସମୀପେ ହୁଅନ୍ତେ,
 ପଶନ୍ତେ ମୁଖ ଘୋଡ଼ାଇଲୁ ମତେ । ୭ ।

ପୁର ପସରରେ ଆନନ୍ଦ ଦାୟୀ
 ପଞ୍ଜିରୀ ଶାଶୁ ପରି ଶୁଣିଥାଇ,
 ପକାଉଥାଇ ଏକା ମୋ ପ୍ରସଙ୍ଗ ।
 ପଦ୍ମିନୀ କଲୁ କପା ତାହା ଉଙ୍ଗ । ୮ ।

ପୀରଣ ପାଦପେ ମତେ ଚଢ଼ାଇ,
 ପଛେ ମୁଲୁଛୁ କାଟୁଛୁ କପାଇ ॥
 ପଡ଼ିଲେ ଗଲୁଟି ମୋର ଖବନ,
 ପ୍ରତିକାର ନାହିଁ ତା ବିନୁ ଆନ । ୯ ।

ପଦର ବସୁଧୀ କୁନ୍ଦରଦନା,
 ପୀନ ଶୟୋଧସ୍ୟ ମୀନ ନୟନା ॥
 ଗିଠିକଲା ଦେଖି ମତେ ନାଗସ୍ୟ,
 ପଥର କରି କପାଁ ତନୁ କରି । ୧୦ ।

ପାବିତ୍ରୀ ପତି ତପସ୍ୟା ଶଶିନା,
 ପରମ ସୁନ୍ଦର ମନ୍ତ୍ରମଣ୍ଡନା ॥
 ପୃଷ୍ଠେ ନେନା କ ଆଖି ମନକୁ,
 ପାଦନା ନ କଲା ନିଜ ଦାସକୁ । ୧୧ ।

ପକ୍ଷୀ ଜନ୍ମ ଦେବେ ହୁଅନ୍ତି ମୁଖି,
 ପଞ୍ଜର ରୁମ୍ବରେ ଉଡ଼ିବ ଯାଇ ॥
 ପାଞ୍ଚ ଥାଇ ଏହା ଅନୁବରରେ,
 ପର କଲେ ସେହିବଞ୍ଚିବ କେମନ୍ତେ । ୧୨ ।

ପଞ୍ଚରେ ମେ ଦିନେ ଅନାଇଥିଲା,
 ପଥେ ଚଉଟି ମନେ କ ବଞ୍ଚିଗଲା ॥
 ପ୍ରତାପ ପଢ଼ାଇଲା ମାନ୍ଦା ସେ ଶୁଣେ,
 ପଡ଼ିଲା ବଜ୍ର ଆସି ମୋର ମୁଣ୍ଡେ । ୧୩ ।

ପିନ୍ଧିଥିଲା ତବନ ମାଳ ଅମ୍ବର,
 ପମାକଳୀ ନିଶେ କ୍ରୁର ଜମର ॥
 ପାରୁଣେ ମୁଁ ଯାତ ଯୋଡ଼ନ୍ତେ କର,
 ପାଳଟି ବଢ଼ିଲା ରମଣୀ ବର । ୧୪ ।

ପାଶ ଶୁଣିଗା ମେ ନାବନ ବନ,
 ପୀଡ଼ିତାରେ ମୋତେ କଲା ଏ ମାନ ॥
 ପରଶୁ ଅଧିକ ଯେ କରିଥିଲା,
 ପର ପର କରି ଅନ୍ତର କଲା । ୧୫ ।

ଶରଣ ଦେଇ ମନୀ କରେ ଦିନେ,
 ପୁଣି ବୋଲୁଥାନ୍ତି କୁସୁମ ବନେ ॥
 ପଦ୍ମ ଶ୍ରୀ ଦଶରୁ ମୋତେ ଦେଖିଲି,
 ପୃଥ୍ବୀ ପରେ ନେଇ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଲି । ୧୬ ।

ପଙ୍କଜ ନୟନେ ଅଞ୍ଜନ ଚାନ୍ଦ,
 ଗାନେ ପାରି ଦନ୍ତ ଦିଶେ ସୁଦର ॥
 ମୂର୍ତ୍ତି ବିଧୁ ଆନନ ଦିଶେ ଗୋଷ୍ଠୀ,
 ପଦ୍ମ ଦାମିନୀ ମୋ ମନକୁ ଲେଖି । ୧୭ ।

ପଦ୍ମଭୂତ ସୁତ ଦ୍ରୋଣ ପରିରେ,
 ପଦ୍ମ ମାଳ ପ୍ରୀତି ଜଳ ପ୍ରକାରେ ॥
 ପୁଷ୍ପର ମେଘର ଯେବେ ଆଳିଲି,
 ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ମତେ କଲ ଦେସନ । ୧୮ ।

ପୁରୁଷେ ମୋତେ ଦେଖି ବୋଲୁଥାଇ,
 ପିଂଚିତ୍ରା କହାଇଁ ବଞ୍ଚିଲ ବଞ୍ଚି,
 ପଡ଼ିଲବେଳକୁ ମୋର ଅଭାବ୍ୟ,
 ପଦ୍ମ ନେତ୍ରର ଯେ ହେଲ ବୈରାଗ୍ୟ । ୧୯ ।

ପାଶକୁ ଗଲେ ମଞ୍ଜନେ ରହିଲି,
 ପ୍ରଶଂସା କଲେ ତାହା ନ ଶୁଣିଲି ॥
 ପାନ ଯାବନେ ନ ଦେଖିଲି ଗୋଷ୍ଠୀ,
 ପ୍ରମଦା ନିରାଶ କଲ ଏପରି । ୨୦ ।

ପିତୃଳା ସେ ମୋର ନେତ୍ରର ମଣି,
 ପ୍ରେମଶୀଳା ମୋତେ ଅଛି ସେ କଣି ॥
 ପ୍ରପଞ୍ଚ କରି କହିବି କାହିଁକି,
 ପାରିଲି ମଧ୍ୟ ସେ ଜାଣି ନାହିଁ କି । ୨୧ ।

ପହରେ ଯାଏ ପଡ଼ିଥିଲି ପାଦେ,
 ପଡ଼ିଲେ କଥା ନ କହିଲୁ ପ୍ରଦେ ॥
 ପାଇଲୁ ନାହିଁ ଅଳପକ ବ୍ୟଥା,
 ପାଥୋଜ ନୟନା ପୋଡ଼ିଲୁ ମଥା । ୨୨ ।

ପ୍ରଦୋଷ ନୋହୁ ଦୂତ ବରଗାଇ,
 ପାଶକୁ ନେଇ ସେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ॥
 ପଛେ ଏବେ ଦେନ ପିଣ୍ଡୁନ ଘଷା,
 ପୀୟୂଷ ଦ୍ଵାସୀ କଲୁ ଲୋକହସା । ୨୩ ।

ପୁରନ୍ଦର ପୁରେ ମନ୍ତ୍ର ଯାକରେ,
 ପାତାଳ ତଳେ ବିଧାତା ଲୋକରେ ॥
 ଶ୍ରୀତି ବୋଲନ୍ତେ ନାହିଁ ଆନସାର
 ପୁଣି କିପାଇଁ କଲୁ ଏତେ ଦୂର । ୨୪ ।

ପାହୁଡ଼ି ରଟ ଶୁଭନ୍ତେ ବୋଇଲା,
 ପଡ଼ିଲା ଧର ମହଲୁ ପରିଲା ॥
 ପୋଡ଼ୁ ପୀରିତି କଲା ଏତେ ସରି,
 ପାଶୋରିଲା କିପାଁ ଏବେ ଚତୁର । ୨୫ ।

ପିଲା କାଳରୁ ଜାଣନ୍ତୁ ସଂସାରେ,
 ମୁଣ୍ଡିଚନ୍ଦ୍ର ମୁଣୀ ଦୟା ମୋ ଠାରେ ॥
 ପାଣି ଧରିନ୍ତେ ଯାହା ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା,
 ଛିତ୍ତ ପଣକୁ ଏଡ଼େ କି ଦିଶିଲା । ୨୬ ।

ପିଆଇ ଦେଇ ପୀୟୂଷ ଅଧର-
 ପରୁରେ ଲାଗିଲା କେଡ଼େ ମଧୁର ॥
 ପଛେକି କେ କଲା ଏଡ଼େକି ସରି,
 ପୁରୁଷ ହତ୍ୟାକୁ ମନେ ନ ଧରି । ୨୭ ।

ପୃଥୁ ସେମକେତୁ ରକ୍ତ କ୍ରମର,
 ପଦାର୍ଥ ରତନ ରମଣୀବର ॥
 ପରାଭବକୁ ପାଇ ତା ଉତ୍ସାହେ,
 ପକାଇଲ ନାହିଁ ମନେ ସେ ଅରେ । ୨୮ ।

ପଞ୍ଚଶର ଗରଳକୁ ମୋହର,
 ପରଶୁ କେତାର ଚରୁଣୀବର ॥
 ପଦକ ପରି କରିଥିଲ ଦୁଃଖେ,
 ପକାଇ ଦେଲ ଏବେ ଦୁଃଖ ନଦେ । ୨୯ ।

ପିତ ବଚନା ମୋ ଦୁଃଖ ମୋଚନା,
 ଧୀବର ଉରଜା ଧୀର ନଗନା ॥
 ପରୁରେ ଯିବା କ ହେଉଛି ମନ,
 ପଛକୁ ପକାଇ ଦେଲ ସେ ପାନ । ୩୦ ।

ପୁରୁଷ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ ହୋଇ ଗଉରୀ,
 ପାଆନ୍ତି କି ସୁଖ ବୋଲି ପରୁଣି ॥
 ପଦ୍ମାଳାସି ମୋର ସେ ଆଲିଙ୍ଗନେ,
 ପୟୋଧନକି ବାଞ୍ଛା ଶୁଭ ମନେ । ୩୧ ।

ପାମର ଜନେ ହେଲେ କଲେ ନିନ୍ଦା,
 ପତି ପଦଶିଳ ମୋର ସେ ପଦା ॥
 ପରାଏ କରିଥିଲ ସେ ନାଶବର,
 ପ୍ରାନ୍ତରେ କଲ ଏଡ଼େ ନାରଖାର । ୩୨ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶରେ ରହେ ବସି ବାଳା,
 ପାହୁଲେ ନିଶି ନ ଶୁଣେ ମୋ ଗଳା ॥
 ପୀଡ଼ା ପାଇଲ ବୋଲି କେଡ଼େ ଧନ,
 ପିଠିରେ ଠୁକୁଥାଇ ନଶ ମୁନ । ୩୩ ।

ପୁରୁଷ ବରେ ଦୟା କରିଥିଲେ,
 ପୂଜା ବଡ଼ ପାଇ ନାହିଁ ସେ ଭଲେ ॥
 ପରିଜନେ କରି ଏଡ଼େ ଅଣ୍ଟାବ,
 ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଏଥୁଁ କେତେ ଅରଜିବ । ୩୪ ।

ପ୍ରହର ତନି ରାତିରେ ମୁଁ ଯାଇ,
 ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ସେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ॥
 ପ୍ରଶଂସା କରେ ଆପଣାକୁ ଗୋଷ୍ଠୀ,
 ପରତେ ନ ଥିଲା କଲ ଏପରି । ୩୫ ।

ପରମ ରସ ଶ୍ରବ ମୋର ଦୃଢ଼େ,
 ପ୍ରକାଳାଧର ଭଞ୍ଜ ଧରି ହୃଦେ ॥
 ପଙ୍କଜ ବଦନ ମୁଣ୍ଡେ କି ଆଶା,
 ପୁଣି ରହିଲା କିପି । ମୋ ବିନା ସେ । ୩୬ ।

ପିଣ୍ଡରେ ମୋର ଥିବାରେ ଜୀବତ,
 ପରଶ ପ୍ରଭୁ ତୁମ୍ଭେ ମୋ ନୟନ ॥
 ପ୍ରତି ପଦରେ ବୋଲେ ଏକ୍ତି କଥା,
 ପୃଥୁଳ ନିତମ୍ବା କଲ ଅନ୍ୟଥା । ୩୭ ।

ପୟୋଦ କାଳରେ ପିଞ୍ଚିଡ଼ା ପଥେ,
 ପାଲଟି ଆସଇ ନାଗର ମୋତେ ॥
 ପୋଛି ଦିଅଇ ମୋ ଅଙ୍ଗ ବନ୍ଦନେ,
 ପୁରକୁ ନେଇ କେଡ଼େ ତୋଷ ମନେ । ୩୮ ।

ପରିହାସେ ବୋଲେ ନ କୁଅଁ ମୋତେ,
 ପଡ଼ିଲା ଦୁରୁ ଯୋଗ ବିନା କେତେ ॥
 ଲେଖୁ ପରି ମୁଁ ମଣନ୍ତେ ତାହା,
 ଉଦକେ ମିଶଇ କେତେଜଣ ଦେହ । ୩୯ ।

ପଣକ ମୁଖେ ଦେଇ ନିସି କହେ,
ପାହୁଲଣି ନିଶି ନ ଯିବ କି ହେ ॥
ପ୍ରମାଦ ଏଡ଼େ କପାଳି କରୁଛ,
ପ୍ରଗଣା ଭାଣେ ମହରୁ ସାରୁଛ । ୪୦ ।

ମୁଦନ ଗଲେ ଦେଖି ସେ ହସି,
ପାତକକୁ ଡର ନାହିଁ ସେ ଶାସି ॥
ପ୍ରବନ୍ଧ ହୋଇ ଶାସେ ନାନା ଶାବେ-
ପ୍ରାଣେ ମୋ ପାଞ୍ଜୁଛ କପାଳି ଏବେ । ୪୧ ।

ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ହେବ କି ବୋଲନ୍ତି
ପବନୀ ଅଙ୍ଗ ସେ ହସେ କଥାରେ ॥
ପୁଷ୍କର ସ୍ଥାନ ଫଳ ଦେଇଅଛି,
ପଦ୍ମ ବିମୋହି ଦେଲେ ଏବେ ମୁକ୍ତି । ୪୨ ।

ପାହାନ୍ତିରେ ଶୁଣି କୁକୁଟ ନାଦ,
ପଡ଼ୁଛି ବୋଲେ କେଡ଼େ ପରମାଦ ॥
ପଲ୍ଲବାଧର ହୁଅନ୍ତେ ଚାଟକା,
ପୁଣି କପାଳି କଲ ଏଡ଼େ ଡକା । ୪୩ ।

ପୁଣ୍ୟ ମୋ ସୁଫଳ କରିବା ପାଇଁ,
ପୁରୁଷାଦୃତେ ସୁରତେ ରସାଇ ॥
ପଦ୍ମହୃଦୟେ ମୋ ବୋଲେ ଅଙ୍ଗନା,
ପୁରଲ କି ତୁମ ମନ କାମନା । ୪୪ ।

ପ୍ରବାସ ପଡ଼ିବାର ମୋର ଶୁଣି,
ପ୍ରସର ନେଷେ ନୀର ବୋଲେ ବାଣୀ ॥
ପୋଡ଼ି ହେବାର ଏଡ଼େ କଲବଳି,
ପୀରତି ପହିଲେ ନ କଲେ ଭଲ । ୪୫ ।

ପ୍ରସଙ୍ଗେ ପରୁରୁଥାଇ ସେ ମୋତେ,
 ପଡ଼ିବି ଗମା ରସନା କେମନ୍ତେ ॥
 ପାପ ଦିଧାତା ବନ୍ଧୁ ଏ ମାନ,
 ପାଶୋର ମୋତେ କଲୁ ସ୍ଥାନମାନ । ୪୭ ।

ପାଶରେ ଥିଲେ ମୋର ଦେବବନ୍ଧୁ,
 ପଦକ ପାଶେ କହେ ନାରାୟଣ ॥
 ପ୍ରଭାତ ନୋହୁଁ ବୋଲେ ଆଉ ବାକି,
 ପ୍ରାନ୍ତେ କିପାଁ କଲୁ ଏଡ଼େ ଅମାତ୍ । ୪୮ ।

ପାଶରୁ ମୋର ଯେତେବେଳେ ଯାଇ,
 ପଦଶ୍ରେ ପକାଇ ତଣ୍ଡେ ଚନ୍ଦ୍ର ॥
 ପାଲଟି ଶୁଦ୍ଧ ଥାଏ ସେ ଆକୁଳେ,
 ପେଲଦେଲ ମନୁ ସେ ସେହୁ ଭଲେ । ୪୯ ।

ପଶମ କରିବାକୁ ଦୁଃଖ ତମ,
 ପ୍ରୀତି ମଞ୍ଜୁଳ ରାମ ନାମ ॥
 ପ୍ରେୟସୀ ପାଶେ ପେଶଇ ଦୁତିକି,
 ପୁରୁଷ ବର ସେ ଶ୍ରବେ ଏତିକି । ୫୦ ।

ପୁଣି ବୋଲଇ ରେ ପରାଣ ସହା,
 ପାରିଲେ ଏ କଷ୍ଟ ଉଦ୍ଧର ତୁହି ॥
 ପ୍ରୀତିବତ୍ସଳା ଆରେ ଥରେ କହ,
 ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚିବଟି ନନ୍ଦ ତନୟ । ୫୧ ।

ପୀତାମ୍ବର ଠାରୁ ଏସନ ଶୁଣି,
 ପଥେ ଗମନ କଲୁ ଦୁଃଖ ପୁଣି ॥
 ପ୍ରବେଶ ହେଲୁ ରାଧିକା ଭୁବନ,
 ପଦ୍ମଚରଣେ ଉପଇନ୍ଦ୍ର ଧାନ । ୫୨ ।

ଚଟାଉ ଚଉତିଶା

(ରାଗ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ବାଣୀ)

କନକ ଶମ୍ଭୁ କୁଚେ ଚିତ୍ତ ଆଉ
ଖଞ୍ଜନ ନେତ୍ରୀ ଗୁମୁକୁ ଚଟାଉ ।
ଗୋରା ! ତୋ ଶମ୍ଭୁଣ ଦେଖିଲ ଦିନୁ,
ଦଡ଼ିଏ ଅନ୍ତର ନୁହଇ ମନୁ ।

ନିଶ୍ଚୟ ଏହି ଧ୍ୟାନ,
ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନ ! ମୁଁ ତୋର ଅଧୀନ । ୧ ।

ଛଇଲ ରମଣୀ ! କଲେ ନିରାଶ,
ଜୀବ ଯିବ ନିଶ୍ଚୟ ଶମନ ପାଶ ।
ଝଟକନ୍ଦାସୀ ! ଦୟାକୁ ବୋଲଇ,
ନିର୍ଦ୍ଦୟା ମୋଠାରେ ହେଲୁ କିପାଇଁ ।

ଝଟକ ଭାଗ୍ୟ ଥିଲେ,
ଠିକେ ଦିବା ନିଶି ନେବି ତୋ ଭୁଲେ । ୨ ।

ଡାଳିମ୍ବଦଳୀ ! ଚନ୍ଦ୍ର, ମୁଁ ଚକୋର,
ଡାଲେ ମୁଁ ଗୁଡକ, ତୁ ଜଳଧର ।
ଅଙ୍ଗନା ମୁଁ ହଂସ, ତୁ ମାନସର,
ତଥା ତୁ ମାଳତୀ, ମୁଁ ମଧୁକର ।

ଥରେ ଗୁଟୁ ଘେନ,
ଦରହାସୀ ! ମୁଁ ପିଣ୍ଡ, ତୁ ଜୀବନ । ୩ ।

ଧନ ତୁ ଧନ, ମୁଁ ନିଧନ ଅତି,
ନ ଘେନିଲେ କେହି ହେଲି ତୁପତି ।
ପୁରବେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ ଶିବ,
ଫୁଲ ସାରସାସୀ ! କରୁଣା ହେବ ।

ବାଳା, ଘେନ ଏଡ଼େ,
ଭଲ ମନ୍ଦ ମୋର ଲଗଇ ତୋତେ । ୪ ।

ମୋତେ ଏହି ସେବା ଦେବୁରେ ସଦା,

ଯୁବଜୀବଣୀ ! ମୋ ମାଗୁଣି ଏହି ।

ରମା ! ମୁଁ ପିତାଉଥିବି ବସନ,

ଲଳନା ! ଶକ୍ତି ଦେଉଥିବି ପାନ ।

ବର୍ତ୍ତୁଳ ଉରଜେ !

ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଲେଖୁଥିବି ମୁଁ ଯେ । * ।

ଷୋଡ଼ଶୀ ମୋ ପରେ ପ୍ରଭୁ ହୋଇବୁ,

ଶିରେ ଦେନମି ଯାହା ଆଜ୍ଞାଦେବୁ ।

ହରିଣ ନୟନ ! ବଚେକ ସାର,

କ୍ଷେମେ ଦେବୁ ଏଥୁ ପ୍ରତି ଉତ୍ତର ।

କ୍ଷିତି ଭୂଷା ! ଏହି,

କ୍ଷେମେ ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାରବର କହି । † ।

...*...